

Krejčíková, Jarmila

Vnitřní poměry vyšehradské kapituly v létech braniborské nadvlády

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
1982, vol. 31, iss. C29, pp. [143]-150

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102515>

Access Date: 20. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

JARMILA KREJČÍKOVÁ

VNITŘNÍ POMĚRY VYŠEHRADSKÉ KAPITULY V LÉTECH BRANIBORSKÉ NADVLÁDY

Mezi církevními institucemi, které se konstituovaly v českém státě v době vlády dynastie Přemyslovců, zaujímá nepochybně vyšehradská kapitula zvláštní postavení. Již při založení se měla stát nástrojem řešení sporu mezi dvěma příslušníky vládnoucího rodu,¹ neboť kníže Vratislav si musel vytvořit oporu proti moci pražského biskupa Jaromíra.² Ani po urovnání nesváru se vyšehradská kapitula neztratila z výsluní přízně českých knížat a postupně dosáhla takové pozice, že byla zvána „capella specialis“ panovnického rodu.³ Výsadní postavení vyšehradského kostela podtrhlo několik dalších okolností. Probošt vyšehradský se po určitém soupeření s jinými církevními ústavy zmocnil vysoce důležitého úřadu královského kancléře a od skončení církevně-politického sporu v roce 1222, až do 15. století ovlivňoval vnitřní a zejména zahraniční politiku českého státu.⁴ Nesmírně důležitým momentem bylo rovněž přímé podřízení kapituly papežské kurii. Již sám zakladatel usiloval, aby pražský biskup byl vyloučen ze zasahování do kapitulních záležitostí, ovšem vlastní bula byla vydána až později v době skutečného postavení kostelní budovy.⁵

Již zmíněné skutečnosti vedly k tomu, že jednak vyšehradská kapitula získala rozsáhlé majetky donacemi z velké části od vládnoucího rodu, jednak se v kapitule — jakožto přední církevní instituci v zemi — dostávalo kanonikátu vynikajícím představitelům tehdejšího politického, společen-

¹ Samotné založení se klade k roku 1070. O zakladací listině vyšehradské kapituly naposled psala Z. Hledíková, *Ke kulturním poměrům vyšehradské kapituly počátkem 13. století*, Folia historica Bohemica 2, Praha 1980, 129–173.

² K dějinám kapituly srovnej V. Novotný, *České dějiny 1/2*, Praha 1913, 142–145.

³ Poprvé se vyskytne tento název v listinách CDB II, č. 229, 230.

⁴ *Československá diplomatika I*, Praha 1965, 98–99. O vytvoření královské kaple na Vyšehradě podrobně J. Bistrický, *Diplomatická činnost kapituly vyšehradské ve 13. století*. Netištěná diplomová práce Brno 1953, 3–33. Rozbor listin týkajících se vyšehradské kapituly od jejího založení až po polovinu 13. století podává Hledíková, *Ke kulturním poměrům*, 129–138. V poznámkách je uveden vyčerpávající seznam příslušné literatury.

⁵ Exempci vyšehradské kapituly potvrdil papež Lucius II., srovnej CDB I, č. 136.

ského a kulturního života.⁶ Ne vždy však obě tendence přispěly k jednotnému postoji a postupu kanovníků, a tak se často setkáváme se spory vyšehradského kostela nejen s jinými církevními institucemi i světskými osobami, ale můžeme být svědky střetů mezi vyšehradskými kanovníky a jejich představenými.⁷ Situace se obzvláště vyostřila v době, kdy na proboštský stolec dosedl mistr Petr.⁸ Tento muž s evropským rozhledem, jenž zřejmě reorganizoval královskou kancelář a přispěl k jejímu rozdělení podle teritoriálního principu, se důsledně zasazoval o úspěchy Přemysla Otakara II. Mistr Petr jako výrazná politická osobnost bezpochyby ovlivňoval určitou měrou také chod a záležitosti vyšehradské kapituly. Jen kvůli mistru Petrovi a jeho zásluhám potvrdil Přemysl Otakar II. Vyšehradu všechna předchozí privilegia.⁹ Druhou stranou mince bylo, že Petr jako typický vysoce postavený církevní mnohoobročník, který kromě vyšehradského proboštsví dosáhl kanonikátu i arcijáhenství pražského, stal se kanovníkem v Olomouci a posléze i v Kroměříži, usiloval o zvětšení svých příjmů, sloužících pravděpodobně také ke krytí výdajů v souvislosti s politickými posláním, snad na úkor kapitulních statků a ostatních kanovníků.

Petrovy snahy nemohly zůstat bez odezvy ze strany děkana a kapituly. Vznikl dlouholetý spor mezi proboštem Petrem na jedné a děkanem Kunem s kapitulou na druhé straně, jehož peripetie věrně odrážejí majetkové a mocenské poměry v kapitule, ve svých důsledcích však zobrazují situaci v českém státě na sklonku Přemyslova života a zejména pak v době poručnické vlády Oty Braniborského. Dochoval se ucelený soubor listin vydaných v této záležitosti, na němž lze sledovat jak vlastní procedurální postup sporu, tak i vnitřní život kapituly s ohledem na vzájemné vztahy mezi spolukanovníky. Tyto vztahy se zkomplikovaly díky střetu zájmů mistra Petra a mistra Jindřicha nejen v královské kanceláři,¹⁰ lze předpokládat, že rozpory mezi proboštem a kapitulou poskytl vhodnou záminku k vyřizování účtů kancléře a vedoucího notáře po rozpadu královské kanceláře. Mistr Jindřich, jenž po smrti Přemysla Otakara II. přenesl těžiště činnosti do svého mateřského ústavu na Vyšehradě, se pravděpodobně stal iniciátorem celé řady jednání vyšehradského kostela a svou diplomatickou zručnost věnoval do služeb kapitulních.¹¹ V pětiletém období braniborské nadvlády se diplomatická produkce vyšehradské kapituly nesnížila a je

⁶ Uvedme namátkou Gervaise, notáře Jana, scholastika Bedřicha, mistra Diviše. Hledíková upozornila na zajímavý doklad vyspělosti vyšehradského prostředí počátkem dvacátých let 13. století při vydávání listin v soukromých záležitostech kapituly a kanovníků i na rozsáhlé styky Vyšehradu s nejnovějšími myšlenkovými proudy té doby, srovnej Hledíková, *Ke kulturním poměrům*, 139–151.

⁷ Bistřický, *Diplomatická činnost*, 33.

⁸ Ač je v kanceláři doložen až pro rok 1265, zabýval se Přemyslovou politikou již dříve, jak doložila S. Dušková, *Kancelář jako nástroj politiky Přemysla Otakara II.*, *Folia historica Bohemica* 1, Praha 1979, 78.

⁹ CDB V/2, č. 550+.

¹⁰ Dušková, *Kancelář*, 82–85.

¹¹ Rozbor vyšehradské diplomatické činnosti mistra Jindřicha byl podán v práci J. Šebánka a S. Duškové, *Česká listina doby přemyslovské I. Listina nižších duchovních feudálů*, SAP 6, 1956, 160–161. Mistrem Jindřichem se zabývala S. Dušková, *Kdo byl notář Jindřich*, SPFFBU C 7, 1960, 59–74.

možno doložit, že její zájmy byly důsledně hájeny u papežské kurie, sluchu došly vyšehradské záležitosti také u Oty Braniborského.¹²

Jaký byl průběh vlastního sporu a čeho se konkrétně týkal, nám osvětlí řada osmi listin,¹³ jejichž údaje lze doplnit z dalších vyšehradských písemností. Úvodem k celé záležitosti je listina A z 1. dubna 1279, v níž probošt Petr prohlašuje, že ve sporu vzniklém mezi ním a děkanem Kunem a celou kapitulou „super statu ac conditionibus seu quibusdam iuribus ipsius ecclesie“ se hodlá podrobit rozhodnutí Gotfrieda, probošta pražského a kustoda vyšehradského, a dvou kanovníků vyšehradských mistra Jindřicha a Velislava, kteří byli oběma stranami vybráni za rozhodčí sporu. Jmenovaní soudci mají zároveň napravit nesprávné rozhodnutí, které již bylo dříve v této záležitosti vyneseno, avšak bližší údaje o něm chybějí.

Více světla do předchozích událostí vnáší až listina B z 25. srpna téhož roku na jméno Oty Braniborského, v níž markrabí ruší předchozí rozsudek ve sporu, vynesený dvěma pražskými minority Mikulášem a Petrem Odranciem spolu s komorníkem královny Kunhuty Řehořem. Důvodem, proč pozbyl právní platnosti, je fakt, že Řehořovi jako laikovi nepřísluší soudit církevní záležitosti. Zároveň Ota Braniborský schvaluje znovuoobnovení procesu a promíjí pokutu, která byla stanovena za porušení původního rozsudku, jenž se nám bohužel nedochoval.

Nyní již nic nestálo v cestě vlastnímu procesu, a tak z 23. prosince 1279 známe jako listinu C konečné znění rozsudku, z něhož vysvítají poněkud skandální průvodní okolnosti sporu mistra Petra s děkanem Kunem a celou vyšehradskou kapitulou. V rozsudku, provedeném formou přátelské dohody, se cituje listina A a zároveň se konstatuje, že děkan s kapitulou předložili svou listinu ve stejném znění, avšak ani tato písemnost se nedochovala. Rozhodčí v úmyslu dosáhnout úplného urovnání nesvornosti stanoví, že probošt i děkan se musí spokojit s právy obsaženými v privilegiích papežů, zakladatelů kostela a ostatních osob, jakož mají zachovávat ustanovení všech kapitulních dokumentů. Stejně tak mají dbát a řídit se starými zvyklostmi, které dlouhé užívání v kapitule povýšilo na zákon. Přísně se zakazuje kterémukoli kanovníkovi přisvojovat si více práv, než mu přísluší podle písemností, a to na úkor svých spolubratří. Další ustanovení o okamžité opravě rozlámaného děkanského stolce „... ex fractione sedis domini decani... tam in populo quam in clero grave sit scandalum generatum...“ dává tušit, že pře se neomezila pouze na klání právnícké. Řada následujících odstavců zasahuje hospodářskou stránku sporu a lze odůvodněně tvrdit, že právě ekonomické záležitosti byly podstatou věci. Vyplývá z nich, že dezorganizace v kapitule dosáhla takového stupně, že bylo nutno připomenout děkanovi, který byl „quodammodo negligens“, jak má nakládat s obendience, aby z nich měl kostel vyšehradský více užítku naděb škod. Důrazných napomenutí se dostalo mistru Petrovi, jenž byl nabádán k plnění svých povinností a závazků vůči kapitule. Jednalo

¹² Z let 1279–1283 se vyšehradských záležitostí týká dvacet listin, o dalších nedochovaných máme zprávy.

¹³ A = RBM II není, cf. RBM II č. 1185

B = RBM II č. 1183

C = RBM II č. 1185

D = RBM II č. 1251

E = RBM II není

F = RBM II č. 1276

G = RBM II č. 1277

H = RBM II není.

se především o vystrojení padesáti dvou obědů pro kanovníky ročně na proboštův náklad, které mohou být prominuty jen v případě všeobecné války či naprosté neúrody, avšak i potom kapitula určí ze svého středu dva kanovníky, aby prozkoumali pravdivost údajů, dále šlo o zastavené kapitulní statky, jež má probošt během dvou let vykoupit, ač sami rozhodčí uznali, že se Petr ocitl v tíživé finanční situaci. Petrovi se připomíná povinnost věnovat polovinu výnosu probošství na hostění papežských nunciů a legátů a na vydržování zástupců kapituly u kurie. Z prachatického mýta má být odváděn pátý peníz vzhledem k tomu, že probošt Petr již po několik let neshromažďoval peníze na papežský census, jenž činí ročně 5 hřiven. Dlužné peníze musí splatit před nejbližším svátkem sv. Michala, pokud by ovšem kurie žádala odvod censu kdykoli před stanoveným termínem, je mistr Petr povinen zaplatit bez prodlení příslušnou částku. Ve stejné lhůtě musí probošt zaplatit dluh kapitule z výnosů vsi Zahrádky a pokud jej nesplatí spolu s každoročním výnosem, budou tyto statky svěřeny důvěryhodnější osobě. Závěrem rozhodčí stanoví, že dohoda musí být do dvou let předložena ke konfirmaci u kurie a že každý narušitel rozsudku bude považován za krivopřísežníka a zaplatí pokutu ve výši tří set hřiven.

Jak byly plněny jednotlivé body této dohody, jež se tak ostře dotýkala Petrova majetkového postavení i jeho osobní pozice v kapitule, jeho nejvlastnějších zájmů? Jako nejjednodušší se jevílo dosažení papežského souhlasu s rozsudkem, byť nebyl získán ve stanoveném termínu. Listina H z 13. prosince 1282 skutečně obsahuje konfirmaci Martina IV., jíž je dohoda schválena, pokud je v míru zachovávána oběma stranami.

Majetkové záležitosti byly řešeny složitěji a mistr Petr tu zcela podlehl kapitule. Ze 16. září 1281 se dochovaly dvě listiny D a E, které se vztahují ke sporným otázkám. V první z nich se probošt Petr vzdává Zahrádky, kterou držel jako obedienci, ve prospěch vyšehradských kanovníků. Z toho plyne, že nebyl schopen splnit podmínku vrácení dlužných peněz, a tak bylo použito závěrů z dohody. Také druhá listina svědčí o nemožnosti splnit podmínky předchozího rozsudku. Probošt Petr v ní slibuje, že se podrobí novému rozhodnutí svých spolukanovníků viceděkana Velislava, Bartoloměje, Dominika a mistra Vavřince, kteří byli vybráni jak proboštem tak kapitulou, aby vyřešili sporné otázky obědů a papežského censu. Petr se vzdává odvolání proti rozsudku těchto rozhodčích, byť jsou sami členy kapituly a tudíž i soudci ve vlastní záležitosti.

Tím však celá aféra neskončila. Teprve z 1. července 1282 známe dvě listiny F a G, které v této fázi znamenaly definitivní ukončení sporu. V první z nich se mistr Petr vzdává celé řady vsí a statků, které podle práva náležejí vyšehradské kapitule a které „occupata per aliquod tempora detinuimus“. Také zde se odříká veškerého dalšího procesu proti kapitule pod pokutou dvou set hřiven. Písemnost je dána v Praze a je opatřena svědky – církevními hodnostáři – kteří rovněž připojili své pečeti. Povolnost probošta Petra si našla kladnou odezvu v kapitule, jak dokumentuje druhá listina datovaná na Vyšehradě, která dokazuje změnu poměru kapituly k proboštovi. V ní jsou pověřeni vyšehradští kanovníci Velislav, Friedrich, Bartoloměj, Dominik a mistr Vavřinec (je to tedy paralela k listině E), aby rozhodli ve věci dluhů mistra Petra, a to tím způsobem, že mu mají poskytnout úplné či částečné zmírnění. Dále se zmíněným ka-

novníkům ukládá, aby zvážili, komu z vyšehradských kanovníků případnou uvolněné statky. Kapitula si nyní mohla dovolit určitou shovívavost k proboštu Petrovi, neboť jeho postavení bylo hluboce otřeseno, jak se praví přímo v textu listiny „... quod ob prefate turbacionis occasione prepositura Wissegradensis exhinanitata sit taliter et oppressa, ut dominus Petrus, venerabilis Wissegradensis prepositus, sustentari ex ea non potens, coactus fuerit aliam petere regionem...“.

Spor mistra Petra s děkanem Kunem a kapitulou skončil jasným vítězstvím kapitulní strany, na jejíž pozici stál také mistr Jindřich. Jeho úlohu na půdě kapitulní lze vyvodit z toho, že byl činnou složkou při řešení sporu, jenž skončil pro probošta a tedy Jindřichova bývalého nadřízeného v kanceláři královské tak nepříznivě. Jindřich byl vlastně jedním z rozhodčích, s jeho jménem se stále setkáváme v listinách A – C, avšak ani na jedné z nich se nepodílel stylisticky nebo graficky. Naopak listiny D – G neuvádějí nikde jeho jméno, jsou však nesporně jeho dílem po stránce diplomatické.¹⁴ Otevřenou otázkou zůstane, zda tímto způsobem mistr Jindřich působil proti proboštu Petrovi napřed pod svým jménem a v době, kdy se zdiskreditoval natolik, že nebylo vhodné jej uvádět, alespoň anonymně jako stylizátor a pisar listin.¹⁵

Ovšem sporem s mistrem Petrem se nevyčerpala aktivita kapituly. Další záležitostí, která k sobě poutala pozornost v tomto období, byla otázka kostela P. Marie u Týna a domu, který tam držel děkan Kuno. O postupu věci svědčí čtyři listiny od různých vydavatelů.¹⁶ Nejprve pojednává o kostelu papežský list I ze 13. dubna 1279, jímž Mikuláš IV. nařizuje opatu třebečskému, aby vyslechl děkana vyšehradského a pražského měšťana Michala Janů, který podle stížnosti kapituly neprávem drží zmíněný kostel, a pod církevními tresty aby rozhodl spor podle kanonických zásad. V další listině J ze 7. listopadu téhož roku představení vyšehradského kostela v čele s proboštem Petrem pověřují děkana Kuna převzetím resignace od mistra Jordána, plebána týnského kostela, a dosazením jiné vhodné osoby na jeho místo, neboť děkanovi jako rektoru tohoto chrámu přísluší kolace. Až do března 1280, kdy byla vydána listina K, probíhalo podle všech náznaků jednání, které naráželo na určité obtíže. Jinak si můžeme těžko vysvětlit dobrozdání šesti významných církevních hodnostářů z pražského prostředí,¹⁷ v němž prohlašují, že jim není známo, že by dům, jenž leží přímo u zdi kostela v Týně, patřil komukoli jinému než kapitule vyšehradské a že jsou srozuměni s tím, že sám děkan Kuno v něm po určitý čas bydlel bez jakékoli překážky. Ani toto dobrozdání, zdá se, nepřineslo kýžený výsledek, teprve po třech letech v listině L z 2. září 1283 nařizuje loucký opat Vinand jako delegovaný soudce (sám papežský

¹⁴ Dušková, *Kdo byl notář Jindřich*, 64; *Česká listina 1*, 161.

¹⁵ Na zcela odlišné pojetí politiky Přemysla Otakara II. u mistra Petra a mistra Jindřicha poukázala S. Dušková, *Kancelář*, 80–85. Nabízí se myšlenka, zda mistr Petr neměl nějaký vliv na Jindřichovo zatčení královnou Kunhutou po Přemyslově smrti, srovnej *FRB II*, 302.

¹⁶ I = *RBM II* č. 1169 K = *RBM II* č. 1208

J = *RBM II* č. 1194 L = *RBM II* č. 1299.

¹⁷ Jedná se o opata strahovského, křižovnického komendátora, převora od sv. Klimenta, kvardiána od sv. Jakuba a od sv. Františka a probošta zderazského.

list se nedochoval) proboštu zderazskému, aby exkomunikoval Michala, syna Šilhéře z Prahy, jenž se odmítl dostavit k soudu v louckém klášteře, aby zde odpovídal vyšehradské kapitule v záležitosti Týna. Vzhledem ke své absenci prohrál Michal spor kontumačně a byl rovněž odsouzen ke krytí soudních výloh obou sporných stran. Dokud je nezaplátí a nesloží osobně přísahu, bude trvat jeho exkomunikace.

Kromě věcné stránky můžeme z tohoto sporu vysoudit i další závěr, totiž že kapitula vyšehradská udržovala cíle styky s kurií, která jen v záležitosti Týna zasáhla dvakrát. Péče papežské stolice o Vyšehrad se nevyčerpala jen pomocí při sporných záležitostech, je zřejmé, že kapitula, jež věnovala na vydržování svých zástupců u kurie značné finanční prostředky, dokázala přimět tyto exponenty k různým činům. Ve dvou mandátech olomouckému biskupu Dětrichovi¹⁸ se Martin IV. dotkl hospodářské situace kapituly, značně obtížné v letech braniborského panství. Z 18. ledna 1282 známe listinu M, v níž se Dětrichovi nařizuje, aby veřejně před shromážděným lidem v kostele napomenul všechny, kdož neprávem zadržují desátky a příjmy vyšehradského kostela. Pokud by v určeném čase neposkytli kapitule plnou satisfakci, má je postihnout církevními tresty. Mandát N z 9. dubna téhož roku ukládá olomouckému biskupovi poskytnout vyšehradské kapitule účinnou ochranu před všemi zloději, kořistníky a nájezdníky, kteří ničí kapitulní statky. Má proti nim zakročít církevními tresty a vykonat to všechno během tří let, po jejichž uplynutí mandát pozbývá platnosti. Ani tyto zásahy nevyčerpaly aktivitu vyšehradských zástupců, na vrub jejich působení musíme zařadit ještě papežskou konfirmaci z 5. úřona 1282,¹⁹ již Martin IV. potvrzuje kapitule všechna starší privilegia, výsady a svobody, jichž se vyšehradskému kostelu dostalo do současné doby. Zajímavá je okolnost, že se papež v záležitostech vyšehradské kapituly obrací výhradně k moravským příjemcům; jsou to biskup Dětrich, opati třebičský a loucký, kteří mají zasáhnout. Je pravděpodobné, že moravské poměry byly v neklidných dobách po smrti Přemysla Otakara II. přece jen konsolidovanější a že zde působila předchozí tradice olomouckých biskupů, z nichž zejména Bruno požíval plné důvěry papežské stolice.

Spory vyšehradské kapituly se nevyhýbaly ani světským feudálům. Kanovník Velislav, uvedený s titulem notáře zemského, zlistiňuje 14. července 1279²⁰ rozsudek ve sporu kapituly s Půtou z Riesenberka o polovinu vsi Krče.²¹ Kromě vlastních ustanovení o majetku se zde setkáme se zřízením aniversaria, což nepochybně spadá do okruhu záležitostí spirituálií, s nimiž jsme se dosud nestřetli. Spirituálií se dotýká také listina biskupa Tobiáše z 10. července téhož roku,²² kterou uděluje podjáhnu Friedrichovi z Vratislavě plebánii kostela v Budči na základě presentace vyšehradského kostela. O aniversariích se zmiňují také dvě listiny z 8. a 12. září 1279,²³ v nichž nejprve biskup Tobiáš a poté kapitula pražská potvrzují záležitosti

¹⁸ M, N = RBM II není.

¹⁹ O = RBM II není.

²⁰ P = RBM II č. 1180.

²¹ Česká listina 1, 155.

²² Ř = RBM II není.

²³ S = RBM II není

T = RBM II č. 1189.

ohledně vsi Želčina, kterou kanovník Dominik za přesných podmínek prodává vyšehradskému kostelu. Listiny P, S, T vznikly nepochybně vyšehradskými diplomatickými silami,²⁴ pouze listina R patří prokazatelně k vydavatelskému okruhu biskupské kanceláře.²⁵

Z celého okruhu listin, týkajících se vyšehradské kapituly v letech 1279 – 1283, zbývá jen listina hlásící se do roku 1280,²⁶ v níž kapitula volí ze svého středu pět kanovníků, kteří mají v zastoupení celého kostela rozhodovat o hospodářství a kapitulních výnosech. Tato listina vykazuje jak styl mistra Jindřicha tak i ruku blízkou Jindřichově,²⁷ avšak uvedení hodnotáři – viceprobošt Dominik, děkan Bartoloměj, kustod Bohuslav a scholastik mistr Jan – nezastávají své úřady v době, k níž je udává sama listina. Teprve po roce 1281 nemáme zprávy o děkanu Kunovi a Bartoloměj je uváděn s tímto titulem až od roku 1284, kustodem vyšehradským byl nepochybně Gotfried apod. Také v žádné jiné listině patřící k notářskému dílu Jindřichovu se nesetkáme s neúplným datem. Znamená to, že listina byla zřejmě antedatována, o pominutí doplnit přesné datum nelze uvažovat. Svými souvislostmi by mohl být vznik listiny položen k roku 1285, kdy znovu jednal probošt Petr s kapitulou o clu v Prachaticích a kdy znovu mistr Jindřich poskytl vyšehradskému kostelu své diplomatické znalosti.²⁸

Přehlédneme-li všech dvacet listin v záležitostech vyšehradské kapituly a srovnáme-li intenzitu diplomatické činnosti ostatních církevních institucí v českém státě v období mezivládí od smrti Přemysla Otakara II. do návratu Václava II. zpět do Čech, musíme konstatovat, že Vyšehrad naprosto jasně vystupuje do popředí. Uvědomíme-li si však již dříve uvedené okolnosti, zejména pak silnou diplomatickou tradici vyšehradského kostela, stane se pochopitelným, že neklidné doby braniborské nadvlády vyburcovaly kapitolu k ostřejšímu postupu na ochranu svých práv a statků, zejména mohla-li se opřít o bezesporu vynikající schopnosti mistra Jindřicha, znalého jak politických vztahů, tak i všech tajů notářského řemesla.

DIE INNEREN VERHÄLTNISSE DES DOMKAPITELS VON VYŠEHRAD IN DEN JAHREN DER BRANDENBURGER OBERHERRSCHAFT

Das Domkapitel von Vyšehrad, das seit seiner Gründung eng mit dem herrschenden Geschlecht der Přemysliden verbunden war, erreichte eine beträchtlich bedeutende Stelle unter den kirchlichen Institutionen im böhmischen Staat. Seine Exklusivität war durch einige bedeutende umstände gegeben, unter anderem stand die Probstei von Vyšehrad mit dem Amt des königlichen Kanzlers in Verbindung, dann die Exemption des Kapitels von der Macht der Prager Bischofs und seine direkte Unterstellung der römischen Kurie und der Gewinn eines ausgedehnten Bodenbe-

²⁴ R. Nový, *Listiny pražských biskupů XI.–XIV. století*, AUC 1960, 82.

²⁵ R. Nový, *Nejstarší český urbář z let 1283–84*, ČSCH 1960, 211.

²⁶ U = RBM II č. 1204.

²⁷ Dušková, *Kdo byl notář Jidřich*, 64.

²⁸ *Česká listina* 1, 161 pozn. 61.

sitzes. Zu Domherrn wurden deshalb expressive Persönlichkeiten des damaligen politischen, gesellschaftlichen und kulturellen Lebens berufen. Alle erwähnten Tatsachen führten dazu, dass das Domkapitel von Vyšehrad nicht einmal in den Jahren der Brandenburger Oberherrschaft und zur Zeit der allgemeinen Wirrnis für seine Angelegenheiten zu sorgen aufhörte, ganz im Gegenteil die unsicheren Verhältnisse rüttelten das Domkapitel zu scharfen Massnahmen auf, die seine Rechte und Güter schützen sollen.

In den Jahren 1279–1283 trafen auf Vyšehrad die ehemaligen Mitarbeiter der königlichen Kanzlei, nämlich Kanzler Mägister Peter und der Protonotar Magister Heinrich, zusammen. In dem viele Jahre hindurch zwischen dem Probst Peter einerseits und dem Dechanten Kuno mit dem gesamten Domkapitel anderseits geführten Streit gerieten sie auf verschiedenartige Positionen. Die Partei des Domkapitels, dessen aktiver Wortführer Magister Heinrich war, behielt endlich die Oberhand und der Probst Magister Peter war gezwungen auf die meisten seiner Güter Verzicht zu leisten, und dem Domkapitel den Schuldbetrag zu bezahlen, was für ihn unter gegebenen Umständen finanzielle Katastrophe bedeutete.

Allerdings die Kirche von Vyšehrad prozessierte mit dem Prager Bürger Michal wegen der Tein Kirche Jungfrau Maria und wegen der Hälfte des Dorfes Krč mit Půta von Riesenberk, in beiden Fällen war sie erfolgreich. In allen diesen Prozessen hatte das Domkapitel von Vyšehrad eine starke Stütze im Papst, wo das Domkapitel eine starke Vertretung gehabt haben muss. Vergleichen wir die diplomatischen Tätigkeit des Domkapitels von Vyšehrad in den Jahren nach dem Tode Přemysl Ottakars II. mit der Produktion der übrigen geistlichen Institutionen, dann tritt Vyšehrad mit einem Komplex von 20 Urkunden ganz deutlich in den Vordergrund hervor. Es steht ausser Frage, dass diese Tatsache Magister Heinrich zugeschrieben werden kann, der nach Zerfall der königlichen Kanzlei den Schwerpunkt seiner Notartätigkeit eben in seine Mutterkirche auf Vyšehrad übertragen hatte.